De forten van de Nederlandse Antillen en Aruba

De benaming 'fort' is, evenals overal in het Caribisch gebied, een ruim begrip. Elk militair vestingwerk, beveiliging of gebouwd loopgravenstelsel wordt een fort genoemd. Dus er waren talloze forten op de twee historisch meest interessante eilanden van ons land: Curaçao en St. Eustatius. Maar ook op de andere eilanden zijn forten te vinden. Een relaas in twee delen over de forten van de Nederlandse Antillen en Aruba. Deel 1, over de forten van Curaçao, verscheen in de Ñapa van 5 juni.

Fort Amsterdam, St. Maarten

St. Maarten was in 1631 het eerste eiland dat door de Nederlanders werd bezet. Al in 1632 was hun fort, op dezelfde plaats als het huidige Fort Amsterdam, gereed. Het had een garnizoen van 80 man dat over 10 kanonnen beschikte. Toch slaagden in 1633 de Spanjaarden erin de Nederlanders te verdrijven. Een poging van Peter Stuyvesant in 1644 om het fort te heroveren mislukte en de Spanjaarden bleven tot 1648. Bij deze aanval verloor Stuyvesant zijn linkerbeen. Eenmaal weer in het bezit van het eiland, deden de Nederlanders weinig tot niets om het te verdedigen. Tot commandant John Philips in 1737 het fort herbouwde ter verdediging, maar niet minder om ook in staat te zijn binnenlandse onlusten te onderdrukken. Fort Amsterdam heeft nooit enig militair doel gediend. Van 1727 tot het gereedkomen van het gerechtsgebouw in 1793, vergaderde het bestuur daar, maar als fort werd het verwaarloosd. Na 1816 werd het als verdedigingsmiddel afgeschreven en als zodanig vervangen door Fort Willem I dat een paar jaar eerder was gebouwd. Het fort raakte in verval en toen in 1883 de verrotte vlaggenmast omwaaide, was de zaak beslist. De havenautoriteiten vestigden een seinpost met semafoor in het prachtig gesitueerde fort. Een van de gebouwen werd opgelapt en werd het onderkomen voor een radiostation.

Fort Oranje, St. Eustatius

Het fort dateert uit 1636 en werd gebouwd op de restanten van een klein Frans fort, onmiddellijk nadat de Nederlanders zich op het eiland hadden gevestigd. Hoewel Fort Oranje was uitgerust met twintig kanonnen en er ook nog een ring was van kleinere en grotere forten op het eiland, was St. Eustatius regelmatig het slachtoffer van plunderingen. Het liep zelfs schade op toen twee politieke partijen van het eiland zelf slaags raakten binnen het fort. Een van de ruimtes in het fort deed dienst als kerk tot de bouw van de protestantse kerk in de achttiende eeuw. In 1700 besloot de commandant dat vanaf dan de fortvlag zou worden gehesen ten teken dat het Laatste Avondmaal de volgende zondag werd gehouden. Dit om de voorgangers de moeite te besparen van deur tot deur te gaan om de mensen uit te nodigen. Het fort kwam meer en meer in verval. Men liet er zelfs het vee in grazen. Maar toen de betere tijden van de Gouden Eeuw arriveerden, werd het gerepareerd. Op 16 november 1776 gaf Fort Oranje het vermaarde eerste saluut af aan de Amerikaanse vlag die werd gevoerd door het oorlogsschip Andrew Doria. Op 3 februari 1781 vergaderde het bestuur hier om Rodneys ultimatum te bespreken aangaande de overgave van het eiland binnen een uur. In 1939 bezocht president Roosevelt het eiland en later plaatste een delegatie namens hem een gedenkplaat ter herinnering aan dit saluut. Na 1816 werden alle forten op St. Eustatius behalve Fort Oranje opgegeven als verdedigingsmiddel. Een klein garnizoen bleef, maar toen dit in 1846 werd teruggetrokken verviel het fort. Na 1882 werd ook het vuren van saluutschoten bij verjaardagdagen van het koninklijk huis gestaakt wegens de slechte staat van de kanonnen. In 1977 werd Fort Oranje zeer vakkundig gerestaureerd waardoor het een van de mooiste interessante objecten uit de wijde omgeving werd.

Voor het Maritiem Museum samengesteld door Jack Schellekens.

Bronnen:
Encyclopedie van de Nederlandse Antillen
Twelve forts of the Netherlands Antilles; Dr J. Hartog
Illustraties van Armando Ravelo voor een kalender van Ennia NV.

Fort Zoutman, Aruba

Fort Zoutman dankt haar bestaan aan de beslissing van het Militair Comité om de havens van de Benedenwindse eilanden te beschermen, evenals Fort Nassau op Curaçao en Fort Oranje op Bonaire. Fort Zoutman kwam gereed in 1796. Begin negentiende eeuw ontwikkelde zich hier, bij de Paardenbaai, Oranjestad. Het fort werd genoemd naar schout-bij-nacht Johan Arnold Zoutman. Fort Zoutman maakte twee acties mee. De eerste keer in 1799 toen het Engelse oorlogsschip 'Surprise' onaangekondigd de Paardenbaai binnenvoer. De eilandelijke commandant vreesde moeilijkheden. Toen hij zag dat er een boot werd neergelaten gaf hij opdracht om te schieten. Een man werd gedood en de Engelsen verdwenen zo snel mogelijk. De tweede keer was in 1805 toen Aruba was bezet door de Engelsen en een bevrijdingsexpeditie vanuit Curaçao werd gezonden. Onder hen bevond zich Luis Brion als een van de leiders. Na een fel gevecht tussen de Engelsen in het fort en de Nederlanders buiten, vertrokken de Engelsen. Na het herstel van het Nederlandse gezag in 1816 is Fort Zoutman alleen nog gebruikt voor het afvuren van saluutschoten. Rond 1834 werd het garnizoen teruggetrokken. Het fort werd een politiebureau en bleef dat tot 1934. Tot 1945 was in Fort Zoutman de gevangenis gevestigd. Na 1945 raakte het fort in vervallen staat, maar tussen 1974 en 1980 werd het vakkundig gerestaureerd en geschikt gemaakt als museum.
In 1868 werd naast het fort een vuurtoren gebouwd, genoemd naar koning Willem III. Hoewel het fort en de vuurtoren bijna altijd in een adem worden genoemd – ze waren in 1974 samen een restauratieproject waarin tegenwoordig het Arubaans Museum is gevestigd – is het duidelijk dat de Willem III-toren niets van doen heeft met het feitelijke fort. Sinds 1963 is de toren geen vuurtoren meer.

CURAÇAO MARITIME MUSEUM

Het Curaçao Maritime Museum is gevestigd aan de v/d Brandhofstraat 1. Openingstijden: maandag t/m zaterdag van 09.00 uur tot 16.00 uur. Voor informatie kunt u bellen naar 465-2327

Natuurlijk Fort, Saba

In 1665 en 1672 was Saba bezet door de Engelsen. De Sabaanse bevolking tolereerde geen bemoeienis van anderen en tweemaal een bezetting was genoeg voor hen. De eilandbewoners bouwden een verdedigingssysteem dat zowel uniek als efficiënt was: een natuurlijk fort. Boven aan de spleten en kloven die de steile weg naar boven vormden, richtten zij houten stellages op die werden geladen met rotsblokken.
Als een ongewenste indringer aan land zou komen en zou proberen naar boven te klimmen, hoefde men alleen de steunen van de stellages weg te trekken en een lawine van stenen zou naar beneden denderen. Dit natuurlijke fort kwam tenminste eenmaal in actie, namelijk in 1689 toen de Nederlanders in oorlog waren met de Fransen. De Fransen namen St. Eustatius in en zonden kapitein Pinel per schip om ook Saba te veroveren.

De Sabanen lieten Pinel en zijn mannen rustig aan land komen. Wat zou eenvoudiger zijn dan de Fransen wat klimwerk te laten verrichten en dan de steunen weg te trekken? De rotsblokken die naar beneden vielen doodden een aantal van Pinels mannen en de lawine van stenen en gruis maakte zo'n indruk dat de Fransen het hazenpad kozen.

Fort Oranje, Bonaire

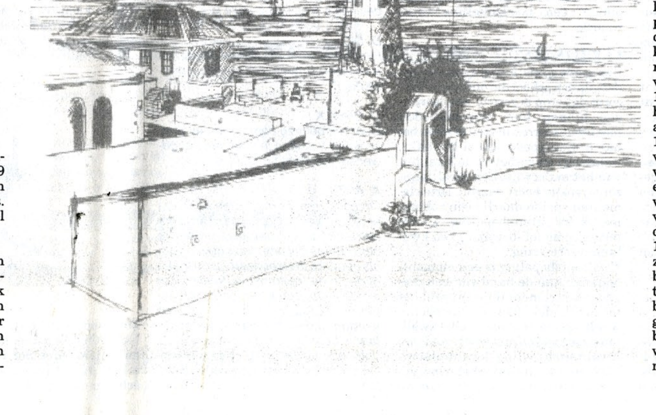

Ook Fort Oranje werd gebouwd naar aanleiding van de beslissing van het Militair Comité. Het fort werd gebouwd in 1796. In 1807 werd het bezet door de Engelsen en de kanonnen die er nog steeds te zien zijn, zijn van hen afkomstig. In 1816 werd Bonaire weer Nederlands, maar in tegenstelling tot Aruba kreeg Bonaire geen permanent garnizoen. Er werden slechts een paar fortbewakers aangewezen die belast waren met het onderhoud en het vuren van saluutschoten. Tot 1837 woonde de commandant in het fort. Verder bevonden er zich allerlei publieke diensten. In 1868 werd in het fort een houten vuurtoren gebouwd die in 1932 werd vervangen door stenen exemplaar. In de loop der tijd werd de ruimte in het fort te klein voor de steeds verder uitbreidende publieke diensten en in 1925 vestigden deze diensten zich elders. Politie en brandweer bleven, zodat Fort Oranje in feite een politiebureau werd. Dit bleef zo tot er in 1974 een nieuw gebouw als politiebureau in gebruik werd genomen. Daarna werd ook dit fort ingericht als museum.